

Victor Bendix: Den glemte komponist og hans erotiske eskapader

Publiceret 30/07/2021 i [Kultur/Bøger af Poul Arnedal](#)

Print

BØGER // ANMELDELSE – Victor Bendix er ”en af de mest fascinerende skikkelser i dansk musiks historie,” lyder det i en ny biografi om den i dag stort set glemte og oversete komponist. Fascinationen skyldes ikke blot hans musikalske værker men i nok så høj grad hans skandaleombruste privatliv. Musikalsk faldt han ned mellem to stole. Privat var han både tilbedt og hadet af sine mange kvindelige bekendtskaber. POV’s Poul Arnedal, der har kendt til Bendix i næsten 20 år – og som bor kun et stenkast fra, hvor komponisten tilbragte alle sine somre de sidste 25 år af sit liv – har nærstuderet biografien.

Nogle mener, han var noget af en skiderik. Andre, at han er en af de mest fascinerende skikkelser i dansk musiks historie.

Det ene udelukker nødvendigvis ikke det andet, og nu er der blevet udgivet en biografi om komponisten og pianisten Victor Bendix, der var et stort navn i den danske musikverden omkring år 1900.

Man kan ikke sige andet, end at det var en familie, der var noget ved musikken

Han begyndte at komponere værker allerede som 11-12-årig og kom på konservatoriet, da han var 15. Hans egen mentor var 1800-tallets store danske musikskikkelse, [Niels W.](#)

[Gade](#), og han blev selv mentor for den senere verdenskendte danske komponist Carl Nielsen, der også var ven med hans storebror, Fritz.

Victors ældste storebror, Otto, var oboist i Det kgl. Kapel og underviste to af kong Christian 9's døtre, Alexandra, der senere blev dronning af England, og Dagmar, der blev zarina af Rusland.

Så man kan ikke sige andet, end at det var en familie, der var noget ved musikken.

EN SELVSIKKER 33-ÅRIG VICTOR BENDIX
FOTOGRAFERET I BERLIN TO ÅR EFTER HAN HAR SKREVET SIN FØRSTE
SYMPONI, *FJELDSTIGNING*. FOTO FRA BOGEN.

En musikalsk jødisk grosser-familie

Jeg har personligt kendt til historien om Victor Bendix og hans bror Fritz gennem næsten 20 år. De havde begge sommerresidenser her i Tisvilde Lunde, hvor jeg selv bor. Der er oven i købet opkaldt veje efter både Victor Bendix og hans første hustru, Rigmor Stampe.

Og der findes både spændende og saftige detaljer om dem alle tre og de huse, de slog sig ned i om sommeren. Men mere om det senere. For Victor Bendix var først og fremmest komponist, dirigent og pianist.

Hvorfor lige nævne, at han var af jødisk oprindelse? Jo, fordi det muligvis havde betydning for hans karriere

De tre Bendix-brødre var københavnere med K og voksede op i en musikalsk, jødisk grossererfamilie i Pilestræde, hvor der ofte blev spillet kammermusik til langt ud på natten.

Og hvorfor så lige nævne, at han var af jødisk oprindelse? Jo, fordi det muligvis havde betydning for hans karriere.

Fætter til Georg og Edvard Brandes

”Sammen med deres far (der i parentes bemærket var en dygtig fløjtenist red.) gjorde Otte og Fritz huset i Pilestræde til en veritabel musikklub, hvor der blev spillet alle de klaver- og kammermusikværker, der overhovedet kunne skaffes noder til.

Når der blev spillet musik for åbne vinduer, samlede der sig ligefrem et publikum nede på gaden,” skriver forfatteren Jens Cornelius i sin biografi om Victor Bendix.

Blandt gæsterne ved disse musikaftener, som ofte fandt sted med kongelige kapelmusikere ”efter Theatertid”, var også Niels W. Gade, som overværede uropførelsen af den 11-årige Victor Bendix’ første større musikværk.

Da Gade nogle år senere grundlagde [musikkonservatoriet](#), var den 15-årige Victor blandt det første hold elever.

Han var med andre ord lidt af et vidunderbarn. Samtidig var han og hans brødre fætre til to andre brødre, som var blandt de førende københavnske intellektuelle og bannerførere for det, der kaldes ’[det moderne gennembrud](#)’, nemlig [Georg](#) og [Edvard Brandes](#). Brandesbrødrenes mor var søster til Bendix-brødrenes far.

Han var ”alt det, man ikke skulle være i København: Wagnerianer, venstremænd, Fritænker, Darwinist”

Allerede som 14-årig underviste Victor sin næsten ti år ældre fætter Georg Brandes i musikteori, og de ”gik lange spadsereture på Københavns Vold, hvor de diskuterede livets store spørgsmål,” fortæller Jens Cornelius i sin biografi.

SOMMERHUSVEJEN I TISVILDE LUNDE
OPKALDT EFTER VICTOR BENDIX. FOTO: POUL ARNEDAL.

Besøg hos Richard Wagner og Franz Liszt

Efter konservatoriet blev Victor Bendix ansat på Det Kgl. Teater som repetitør, hvor han fungerede som både sanginstruktør, akkompagnatør og forberedende dirigent i forbindelse med de første danske opsætninger af [Richard Wagners](#) to operaer *Lohengrin* og *Mestersangerne fra Nürnberg*.

Efter to år modtog han et legat fra teatret og satte straks kursen mod [Bayreuth](#) i Bayern, hvor Wagner var ved at bygge sit eget operahus, og hvor Bendix overværede Wagners arbejde med sit orkester.

Det personlige møde med Richard Wagner og oplevelsen af en hel ny forståelse for klassisk musik fik skelsættende betydning for den nu 21-årige Bendix, og det blev blot den første af mange musikalske rejser til Tyskland, hvor han bl.a. også mødte og spillede for komponisten [Franz Liszt](#), der i øvrigt var Wagners svigerfar.

Hun tog sit eget liv kun fem dage efter brylluppet mellem Victor Bendix og Rigmor Stampe, efter hun havde indtaget en flaske med blåsyre

Samtidig begyndte Bendix karriere som komponist at tage fart. Som 31-årig i 1882 præsenterede han sin hidtil største værk, *Fjeldstigning*, der også blev hans første symfoni. Nærværende skribent er på ingen måde specialist inden for den klassiske musik og dens udvikling, men ifølge Jens Cornelius blev *Fjeldstigning* med stor sandsynlighed forbillede for den efterfølgende generation af komponister, som bl.a. omfattede Carl Nielsen og Rued Langgaard.

Det blev til mange andre kompositioner fra Victor Bendix' hånd i årene efter, men efter hans død i 1926 blev *Fjeldstigning* opført offentligt for sidste gang i 1929. Der skulle gå over 40 år, inden DR i 1971 lavede en studieoptagelse af værket, og 70 år inden symfonien i 1999 blev lavet i en kommerciel indspilning (på Danacord og fremført af Omsk Filharmonikerne).

En forbløffende skæbne for et skelsættende værk, der virkelig er et "missing link" i dansk symfonisk musik, skriver Jens Cornelius i sin biografi om Victor Bendix.

RIGMOR STAMPE, DER VAR BARONESSE FRA NYSØ VED PRÆSTØ OG BLEV VICTOR BENDIX' FØRSTE KONE. FOTO FRA BOGEN.

”Et missing link i dansk symfonisk musik”

Man kan så spørge, hvorfor Victor Bendix nærmest fuldstændig er gledet ud af den danske musikhistorie, og det eneste varige minde om ham er en støvet sommerhusvej i Tisvilde Lunde?

Det forsøger Jens Cornelius også at komme med en forklaring på.

Rent musikalsk skyldes det sandsynligvis, at hans kompositioner netop var et ”missing link”, mellem den romantiske musik, som hans mentor Niels W. Gade repræsenterede, og den mere modernistiske klassiske musik, efterfølgende komponister som Carl Nielsen og Rued Langgaard repræsenterer, og som skabte et nyt musikalsk sprog.

**Det var ingen hemmelighed, at mange af hans kvindelige
pianoelever var særdeles betaget af deres underviser. Og
betagelsen var ofte gensidig**

En nok så væsentlig årsag er personen Victor Bendix. Han nævner selv i sine autobiografiske notater, at det var hans radikale overbevisning, der forhindrede ham i at blive accepteret i musiklivet. (Og med 'radikal' menes ordet i dets oprindelige betydning og ikke partiet Det radikale venstre, som først blev stiftet i 1905 – bl.a. med fætteren Edvard Brandes som en indflydelsesrig person.)

”Han var nemlig alt det, man ikke skulle være i København: Wagnerianer, venstremand, Fritænker, Darwinist.”, skriver Cornelius. Han fulgte med andre ord ikke den slagne og lige landevej, som andre danske komponister, ”der frygtede Gud, Konge og Fædreland.”

OMKRING ÅRHUNDREDESKIFTET
OVERTOG PARRET STAMPE OG BENDIX LYNGHUSET I TISVILDE LUNDE. EFTER
RIGMOR STAMPES DØD KØBTE NOBELPRISTAGEREN NIELS BOHR HUSET. HER
SES BOHR SAMMEN MED SIN HUSTRU PÅ EN MOTORCYKEL UDEN FOR
LYNGHUSET. FOTO: NIELS BOHR ARKIVET.

Gift med en baronesse og fætterens kone som elskerinde

Hertil kommer hans noget turbulente privatliv, som også udsprang af samme grundholdning.

Den 8. Marts 1879 blev den kun 153 cm høje Victor Bendix borgerlig viet til baronesse Rigmor Stampe fra Nysø ved Præstø, der dermed brød med sin baggrund. Udover at være adelig havde hun H.C. Andersen som gudfar.

At hun giftede sig med en fritænkende, ateistisk jøde, fik hendes mor til at omtale Victor Bendix som "Indbegrebet af Kætteri og Fremmedhed."

Parret indgik på et tidspunkt en pagt om, at de kunne have seksuelle partnere ved siden af deres ægteskab

Konflikten med både Rigmor Stampes adelige familie og med det konservative og højkirkelige københavnske musikmiljø blev ikke bedre af, at Victor Bendix' holdninger som fritænkter slog direkte ned i tidens [sædelighedsfejde](#), der handlede om seksualmoral og fri kærlighed, og hvis bannerførere bl.a. var Georg og Edvard Brandes.

Bendix og Stampe deltog ikke i den offentlige debat, som det var tilfældet med Brandes-brødrene, men parret indgik på et tidspunkt en pagt om, at de kunne have seksuelle partnere ved siden af deres ægteskab. At det så kun var Victor, der praktiserede denne frihed, siger noget om tidens kønsroller.

Ved siden af sin komponistvirksomhed arbejdede Victor Bendix også som klaverlærer, og det var ingen hemmelighed, at mange af hans kvindelige pianoelever var særdeles betaget af deres underviser. Og betagelsen var ofte gensidig.

Efter hun havde indtaget en flaske med blåsyre, gik hun ind i stuen til Edvard Brandes og sagde grinende: "Jeg har taget gift."

Blandt disse kvindelige elever var Harriet Brandes. Hun var allerede som 15-årig blevet forlovet med Victors fætter Edvard og blev gift med ham året efter. Og betagelsen mellem den nu 22-årige Harriet og hendes klaverlærer udviklede sig til et erotisk forhold.

Det var ikke noget, der bekom Edvard Brandes vel på trods af, at han selv havde en elskerinde og prædikede 'fri kærlighed'. Men han var jo også en mand. Harriet Brandes døde som 22-årig og ligger begravet på den jødiske begravelsesplads på Møllevej i København. Ifølge den officielle forklaring begik hun selvmord, fordi hun ikke kunne leve med at have været sin mand utro. Men den er der ikke mange, der tror på.

Hun tog sit eget liv kun fem dage efter brylluppet mellem Victor Bendix og Rigmor Stampe. Efter hun havde indtaget en flaske med blåsyre, gik hun ind i stuen til Edvard Brandes og sagde grinende: ”Jeg har taget gift.” To timer efter døde hun.

Efter Harriets død afbrød de indflydelsesrige Brandes-brødre kontakten til deres fætter, og skandalen omkring selvmordet var ifølge Jens Cornelius kun yderligere med til at gøre Victor Bendix ”til en paria”.

EFTER SKILSMISSEN FRA RIGMOR STAMPE, FLYTTEDE VICTOR BENDIX IND I DET NYBYGGEDE HUS, BIRKEBO, PÅ NABOGRUNDEN SAMMEN MED DAGMAR RAVEN. FOTO: POUL ARNEDAL.

Tre børn og to sideløbende elskerinder

I årene efter deres bryllup fik ægteparret Stampe og Bendix tre børn, men det forhindrede ikke Victor i at dyrke den fri kærlighed med flere af sine kvindelige elever. I 1896 indledte han et forhold til både Dagmar Raven, der var blevet velhavende efter en skilsmisse fra sin grosserermand, og med Augusta Schiøler, der var datter af en præst i Herstedøster og en særdeles talentfuld koncertpianist.

Begge forhold fortsatte tilsyneladende sideløbende i flere år, og en sommerdag overhørte Victor Bendix’ teenagedatter Karen sige, at Augusta trygler faren om at gøre hende gravid. Tilsyneladende indvilliger han, men på én betingelse: Han vil ikke vedkende sig faderskabet eller have noget med barnet at gøre.

Godt ni måneder senere, i april 1899, føder Augusta Schiøler en søn, som hun giver navnet Victor Schiøler.

Samtidig begynder hun – ifølge datteren – med sin søn i barnevognen at opsøge familien ved adressen i København og med sønnen på armen at bryde ind og overvære Bendix’ musikundervisning. Hun afslørede også faderskabet for det københavnske musikmiljø og truede med at skyde Victor Bendix under en af hans koncerter.

VICTOR BENDIX. FOTO FRA BIOGRAFIENS

FORSIDE.

Dramatik og pistolskud i Rungsted

I august år 1900 opsøger hun familien Bendix, mens den ferierer i Rungsted.

For at få arbejdsro har komponisten medbragt et stort telt, hvor han kan arbejde i fred. På et tidspunkt passer Augusta Schiøler Victor Bendix op, mens han er på vej væk fra teltet, og sigter på ham med en pistol. Bendix slår ud med sin stok og rammer hendes arm, hvorefter hun løber mod teltet samtidig med, at hun råber til en gruppe omkringstående fiskere, der har overværet hændelsen: "Mit lille barns far har slået mig."

Skandalen betød, at "Victor Bendix blev udstødt fra store dele af musiklivet," skriver Jens Cornelius

Kort efter ser datteren Karen, at Augusta Schiøler affyrer et skud op i luften og falder om. Victor Bendix finder hende inde i teltet med pistolen i hånden, mens hun påstår at være såret i et forsøg på at begå selvmord.

I de følgende dage kom der detaljerede beretninger om begivenheden i aviserne. Blandt andet om de lokale fiskere, der truede komponisten med de "brune Øjne". Og om Augusta Schiøler sagde et øjenvidne, at "I Virkeligheden syntes hun ikke at fejle noget, legemligt i hvert Tilfælde."

Med en lægeerklæring om, at hendes arm var blevet ødelagt af stokkeslaget i Rungsted, holder Augusta Schiøler en femårig pause i sine offentlige koncerter. Og skandalen betød, at "Victor Bendix blev udstødt fra store dele af musiklivet," skriver Jens Cornelius.

LYNGHUSET, SOM DET TAGER SIG UD I DAG. DET HAR STORT SET IKKE ÆNDRET SIG, SIDEN STAMPE OG BENDIX KØBTE DET OMKRING ÅR 1900. FOTO: POUL ARNEDAL.

Køber hus i Tisvilde Lunde, fejrer sølvbryllup og bliver skilt

Det er på dette tidspunkt, at den nu 49-årige Bendix og Rigmor Stampe køber deres sted, Lynghuset, i Tisvilde Lunde. Det er et stråtakts hus på en meget stor grund lige ud til Tisvilde Hegn.

Det er her parret fem år senere fejrer deres sølvbryllup, samtidig med at Bendix temmelig åbenlyst har fortsat sit forhold til Dagmar Raven, som han ved flere lejligheder optræder sammen med ved koncerter for firhændigt klaver. Parret Raven og Bendix får også et barn, som dog sættes i pleje hos en familie i Tyskland, hvor Victor Bendix bl.a. har givet en koncertrække i Berlin.

Datteren Grethe... bliver om sommeren ofte passet af Rigmor Stampe, som hun udmærket ved har været gift med hendes far, og som hun kalder "Tante Risse"

Få måneder efter sølvbrylluppet bliver Rigmor Stampe og Victor Bendix imidlertid skilt, og kort tid efter gifter han sig med Dagmar Raven. Rigmor Stampe bliver boende i Lynghuset, mens Dagmar Raven køber nabogrunden, hvor hun får opført et stort hus, Birkebo, som bliver hendes og Bendix' sommerresidens.

Her tilbringer trekløveret Stampe, Bendix og Raven i mange år deres somre som nærmeste naboer. Datteren, Grethe, som har været i pleje i Tyskland, kommer hjem og vokser op hos sine forældre, men bliver om sommeren ofte passet af Rigmor Stampe, som hun udmærket ved har været gift med hendes far, og som hun kalder "Tante Risse".

ÆGTEPARRET DAGMAR RAVEN OG VICTOR BENDIX GAV ADSKILLIGE KLAVERKONCERTER SAMMEN, HVOR DE SPILLEDE FIRHÆNDIGT. FOTO FRA BOGEN.

Livslangt venskab med Carl Nielsen

Victor Bendix' bror, Fritz, slår sig også ned i nabolaget kun hundrede meter fra Birkebo, hvor han i 1910 får bygget en sommervilla i engelsk cottage-stil. Tyve år tidligere var hans bror Victor blevet venner med og en mentor for den unge komponist [Carl Nielsen](#).

Det var et venskab, som også inddrog broderen Fritz, der på en rejse til Frankrig sammen med Carl Nielsen blev den første dansker, som købte et maleri af [van Gogh](#). I forbindelse med at han skulle finansiere opførelsen af sin sommerbolig, forsøgte Fritz Bendix at sælge sit van Gogh-maleri, men hverken kunstmuseet i Oslo eller Statens Museum for Kunst i København ønskede at erhverve det. Sidstnævnte mente, det var for "dyr Spinat" at bruge penge på.

Han var hele to gange gift med sin hustru Thora. Imellem de to giftermål med Fritz Bendix var hun nemlig gift med Danmarks magtfulde og indflydelsesrige justitsminister, Peter Alberti

Hvordan han så fik penge til byggeriet, forlyder der ikke noget om, men lige som sin bror havde han også et noget avanceret ægteskabeligt forhold (hvilket dog ikke nævnes i Jens Cornelius' biografi). Han var hele to gange gift med sin hustru Thora.

Imellem de to giftermål med Fritz Bendix var hun nemlig i perioden 1906 – 1909 gift med Danmarks magtfulde og indflydelsesrige justitsminister, Peter Alberti, der i 1908 meldte sig selv til politiet og tilstod bedrag og underslæb for, hvad der i dag vil svare til næsten 900 mio. kr. Det var efter 'Alberti-skandalen', Thora vendte tilbage til Fritz Bendix, og de byggede huset i Tisvilde Lunde, men blot to år senere døde Fritz.

Venskabet mellem Carl Nielsen og Victor Bendix blev livslangt og varede helt frem til Bendix' død i 1926.

VEJEN I TISVILDE LUNDE OPKALDT EFTER RIGMOR STAMPE. FOTO: POUL ARNEDAL.

En selvstændig kvinde, der kæmpede for børns og kvinders rettigheder

Udover at være overbevist ateist og gift med Victor Bendix var Rigmor Stampe nok så meget en selvstændig og aktiv kvinde, der kæmpede for både børns og kvinders rettigheder. Hun var i 30 år formand for Københavns legepladsforening, som hun stiftede i 1891, og var i en årrække redaktør af Kvindernes Blad, som hun gjorde til et talerør for kvindesagen.

Et førstehåndsindtryk af tidens mangeartede moralbegreber og stridigheder

Rigmor Stampe døde i 1923. Det var samme år, som Niels Bohr modtog Nobelprisen i fysik, og en del af de penge, han modtog for prisen, brugte han på at erhverve Lynghuset, som blev et samlingssted for internationale videnskabsfolk.

Jens Cornelius' biografi om Victor Bendix er i høj grad interessant og spændende læsning. Udover at give et temmelig komplet indtryk af et nærmest glemt og kontroversielt menneskes gerninger og trængsler som komponist, giver den også et førstehåndsindtryk af tidens mangeartede moralbegreber og stridigheder. Det var, efter at Politiken havde anmeldt biografien, og at jeg havde ymtet noget om, at jeg måske også ville omtale den, at en god bekendt på baggrund af omtale af Victor Bendix' forhold til Augusta Schiøler skrev til mig, at han *var "noget af en skiderik"*.

Men ofte er det ikke helt så ligetil at bedømme fortidens gerninger med nutidens moralske målestok. Hele Sædelighedsfejden har dog trods alt også haft sine positive sider.

Og som Jens Cornelius skriver i sin biografi, så var Victor Bendix *'en af de mest fascinerende skikkelser i dansk musiks historie'*.

Og i øvrigt blev hans søn, Victor Schiøler, en af 1900-tallets største danske pianister og kendt langt ud over landets grænser.

DU KAN LÆSE FLERE AF POUL ARNEDALS ARTIKLER [HER](#)

Jens Cornelius: Victor Bendix

Udgivet i serien Danske Komponister på forlaget Mutivers.

137 sider med en komplet værklister og diskografi.

Pris: 159,90 kr.

Topfoto: Fra bogen.

- POUL ARNEDAL
- SENESTE ARTIKLER

Poul Arnedal er født i 1947 og har arbejdet med journalistik stort set hele sit voksne liv. I dag er han skribent og portrætedaktør på POV.

Som freelancejournalist har han beskæftiget sig med de fleste discipliner og sagsområder inden for journalistikken – både som skrivende journalist, tv-tilrettelægger og forfatter.

Han har skrevet til alle de landsdækkende aviser og en lang række fagblade, magasiner og ugeblade. Arbejdet for DRTV, TV2, TV3 og Nordisk Film.

Som 20-årig flyttede han til London, og kærligheden til den engelske hovedstad og interessen for britisk kultur og politik har været dybt forankret i hans DNA lige siden og resulteret i lange og talrige London-ophold.

Han er indtil videre forfatter og medforfatter til ti bøger, som strækker sig fra en bog om Rom sammen med fotografen Søren Rud over klima og natur til krimien, 'Liget i Hørsekæret', der foregår i Tisvilde – og London.

Poul Arnedal bor i Tisvilde og slapper allerbedst af, når han kokkererer.

Kan du lide, det han skriver, er du meget velkommen til at indbetale et beløb til ham på Mobile Pay: +45 61416505